

‘Een kwaad leven’ in de vlasindustrie

Parlementaire enquête in 1887

 door Dini Heijden - Museum Hoeksche Waard

Museum Hoeksche Waard bestaat 50 jaar. Dit wordt gevierd van maart 2018 tot maart 2019. In de expositie ‘4000 jaar Hoeksche Waard’ in boerderij Oost Leeuwenstein in Heinenoord, wordt de bezoeker meegenomen langs 50 onderwerpen, die samen de geschiedenis van de Hoeksche Waard vertellen. Zij zijn het onderwerp van een wekelijkse column.

De vlasoogst betekende eind 19e eeuw nog ‘dat het hele gezin van de vlasarbeider mee moest werken. Vader plukte met de aankomende jongens en meisjes in de omgeving of elders het vlas en moeder hielp thuis bij de pluk en besteedde de kleintjes uit aan buurvrouw of familie’. Dit verklaarde de 54-jarige Pieter Landheer uit Oud-Beijerland in 1887 voor de parlementaire enquêtecommissie. In dat jaar werd namelijk de eerste parlementaire enquête gehouden naar de arbeids- en levensomstandigheden van het Nederlandse volk. De vlasindustrie was onderdeel van deze enquête; een mijlpaal in de geschiedenis. Het onderzoek richtte zich op IJsselmonde, Putten en de Hoeksche Waard; het gebied met de grootste concentratie vlasarbeiders. Uit de enquête, die de titel ‘Een kwaad leven’ meekreeg, blijkt o.a. dat de gezondheid van de

vlasarbeider te wensen overliet: ‘tusschen 14 en 40 jaar zagen de menschen er slecht uit’ en ‘de zwingelketen hadden een treurige bekendheid’. De vlasarbeiders, vormden ‘een zwak ras’. Eind juli, wanneer stengel en zaaddoosje geel gekleurd waren, werd het vlas geoogst.

OMSTANDIGHEDEN VERWERKING VAN VLAS OP DE KORREL GENOMEN

Daarvóór, in juni, boden de akkers vol met blauwe of witte bloempjes een schitterende aanblik. De bloei duurde maar heel kort en het bloempje ontwikkelde zich tot een bolletje met daarin het lijnzaad, het zaaddoosje. Rond Sint Jansdag op 24 juni, de geboortedag van Johannes de Doper en patroon van o.a. wevers, trokken de vlasboeren erop uit om hier en

‘Van stengel tot linnen (Foto: Gerda Hitzert).

daar het te velde staande vlas te keuren en te kopen: ze ‘binne sintjanne’, werd gezegd. Het werk in de zwingelketen was zwaar. In koude en tochtige keten werd het vlas gezwingeld, voordat het vlaslint naar de spinnerij kon. Het stof veroorzaakte longproblemen, waardoor er veel werd

gehoest. Als afweermiddel tegen het stof werd door de meeste zwingelaars tabak gepruimd. De eindconclusie van de enquêtecommissie was dat ‘verbeteringen eenvoudig en zonder al te grote kosten aan te brengen zijn, zodat het leven van de arbeiders minder gevaar zou lopen’. Maar dit ge-

beurt niet, aldus de commissie, en wel simpelweg ‘uit onverschilligheid, althans omdat men zich te dezer zake geene uitgaven wil getroosten’. Aan de vlasindustrie kwam een einde in de zestiger jaren van de vorige eeuw.